

Р. П. Зорівчак

Коптілов Віктор Вікторович

КОПТІЛОВ Віктор Вікторович (03. 07. 1930, Київ – 19. 02. 2009, там само) – мовознавець, перекладач. Брат [І. Коптілова](#). Доктор філологічних наук (1972), професор (1977). Член НСПУ (1974). Літ. премії ім. М. Рильського (2000), ім. І. Кошелівця (2001) та ім. М. Лукаша (2002). Закін. філол. факультет Київ. університету (1954), де й викладав 1957–81 укр. мову. 1981–90 – спеціаліст з мовних програм у Секретаріаті ЮНЕСКО; 1990–96 – викладач українознав. дисциплін у Нац. інституті сх. мов та цивілізацій; 1997–2002 – науковий співробітник НТШ у Європі (усі – Париж); водночас 1998–2007 – викладач Нац. університету «Києво-Могилян. академія» та УВУ (м. Мюнхен, Німеччина). Автор статей про мовну майстерність укр. письменників «Елементи просторіччя в мові українських поетів-романтиків» («Вісник Київського університету. Філологія та журналістика», 1959, № 2), «Будеш, батьку, панувати...» («На перехресті культур: Збірник праць на пошану Л. Рудницького з нагоди його 70-річчя», Л.; Філадельфія, 2008; обґрунтував новий погляд на ямб в «Енеїді» І. Котляревського як на потуж. засіб розвитку системи укр. віршування). Уклав словники «1000 крилатих виразів української літературної мови» (1964) та «Крилаті вислови в українській літературній мові» (1975; обидва – Київ, спільно з [А. Коваль](#)); видав практ. посібник-довідник «Говорімо українською. Мова і культура» (Париж, 1995) з короткими укр.-франц. і франц.-укр. словниками. Значний доробок К. як високопрофес. аналітика перекладач. процесу. Уперше виступив 1961 на Конф. з теорії та критики худож. перекладу (Ленінгр. університет, нині С.-Петербург) із доповіддю «Трансформація художнього образу в поетичному перекладі». Низка перекладознав. праць К. опубл. у складну добу маланчукізму (див. *В. Ю. Маланчук*), коли школу укр. худож. перекладу піддано остракізму на 4-му пленумі правління СПУ (1973). Крім того, канд. дис. К. написав на актуал.

й сміливу тему: «Нарис історії українського поетичного перекладу (дожовтневий період)» (1964), де вперше глибоко проаналізував мову переспівів Т. Шевченка, зокрема обґрунтував відповідність його «Давидових псалмів» біблій. тексту старослов'ян. мовою. У рецензії на дис. М. Рильський писав: «Особливу цікавість викликав у мене розділ “Перекладацька діяльність Шевченка” – розділ, де маємо багато свіжих і тонких спостережень. Повинен при цьому заявити, що я відмовляюся від давнього свого непродуманого твердження, ніби “Шевченко ніколи й нічого не перекладав” (крім уривків із “Слова о полку Ігоревім”). Радий визнати, що переглянути це питання заохотила мене саме дисертація В. В. Коптілова». У своїх розвідках К. наполягав ставитися з глибоким пієтетом до кожного слова і образу, зосереджувати увагу на культурі мови перекладу. Спільно з [Г. Кочуром](#) він підготував 1967 надзвичайно багатий інформацією та сміливий за змістом звіт «П'ятдесят років українського перекладу» для Секції худож. перекладу СП СРСР. Монографії «Актуальні питання українського художнього перекладу» (1971), «Першотвір і переклад: Роздуми і спостереження» (1972), «Теорія і практика перекладу» (1982; 2003; усі – Київ) стали віхами в розвитку укр. перекладознав. думки та утвердженні перекладознавства як окремої міждисциплінар. галузі філології; у них К. зосередив увагу і на вірш., і на проз. перекладах, розглянув осн. проблеми худож. перекладу в світлі тогочас. наук. парадигм, радив коректніше поводитися з церковнослов'янізмами чи взагалі залишати їх без перекладу, щоб не втратити емоц.-експрес. забарвлення; зробив помітний внесок у дослідж. стилізації в перекладі та перекладац. жанрології, акцентував на потребі створити серії порівнял. стилістик, вагомості перекладознав. аналізу, випрацюванні методики такого аналізу, необхідності забезпечити всебічний фаховий вишкіл перекладачів. Чималий внесок К. і в історію укр. вірш. перекладу, в обґрунтування критеріїв її періодизації, дослідж. перекладац. спадщини П. Гулака-Артемівського, М. Старицького, І. Франка, П. Грабовського, І. Стешенко, М. Зерова, Г. Кочура, М. Бажана, М. Рильського та ін., перекладознав. доробку О. Кундзіча та А. Федорова. Серед перекладів К. – англ. мовна (Дж. Донн, В. Блейк, П.-Б. Шеллі, В. Єйтс, Е.-А. По, В. Вітмен), нім.-мовна (Й. Гельдерлін, Р.-М. Рільке), франц. (Вольтер, В. Гюґо), польс. (М. Рей, Я. Кохановський, А. Міцкевич, Ю. Словацький, Я. Каспрович, С. Виспянський, Б. Лесьмян), рос. (М. Некрасов, О. Блок, В. Брюсов) поезії; п'єса «Зимова казка» В. Шекспіра (у 6-му т. збір. творів, 1986), проза А. Зеґерс (1956) і А. Лопеса (1985), «Літопис Малоросії, або Історія козаків-запорожців» Ж.-Б. Шерера (1994; усі – Київ), «Роман про лицарів Круглого столу» (ж. «Всесвіт», 1997, № 11–12), «Трістан та Ізольда» (там само, 1998, № 12). Ред.-упорядник вид. в укр. перекладі творів В. Вітмена (1969), 3–4-го т. творів Г. Гайне (1973–74), «Пісні про Гаявату» Г.-В. Лонґфелло (перекл. Олександра Олеса, 1983) та зб. перекладознав. дослідж. «Хай слово мовлено інакше...» (1982; усі – Київ). Член редколегії зб. «Anthologie de la littérature ukrainienne du XI au XX siècle» («Антологія української літератури XI–XX віків», Париж; К., 2004), укладач і автор числен. коментарів з урахуванням ментальності та худож.-естет. інтересів франкомов. світу.

Основні праці

Два переклади «Енеїди» І. П. Котляревського // РЛ. 1959. № 5; Роберт Бернс українською мовою // Всесвіт. 1959. № 12; Зауваження про мову і стиль перекладів Л. Боровиковського // Дослідж. з літературознавства та мовознавства: Зб. наук. пр. К., 1960. Вип. 1; Мова перекладів М. П. Старицького з М. Ю. Лермонтова й М. О. Некрасова // Зб. наук. пр. аспірантів з філології. К., 1961; Трансформація художественного образу в поетическом переводе // Теория и критика перевода. Ленинград, 1962; Міжмовні омоніми і питання перекладу // Вісн. Київ. університету. 1962. № 5; Схема періодизації історії українського поетичного перекладу // Пит. історії та культури слов'ян. К., 1963. Ч. 2; Художній переклад і структурна типологія // Мовознавство. 1969. № 5; Олексій Кундзич – теоретик и практик перевода // Мастерство перевода: Сб. 6. Москва, 1970; Перекладознавство як окрема галузь філології // Мовознавство. 1971. № 2; Переклад чи переспів? // Всесвіт. 1972. № 5; И вширь и вглубь // Мастерство перевода: Сб. 9. Москва, 1973; Переводя с русского... // Там само; Образне слово в контексті поетичного перекладу (На прикладі творчості М. Бажана) // Теорія і практика перекладу. К., 1980. Вип. 3; Пятьдесят лет украинского перевода (Краткий исторический экскурс) // Кочур Г. Література та переклад. Дослідж. Рец. Літ. портрети. Інтерв'ю: У 2 т. Т. 1. К., 2008 (співавт.).

Рекомендована література

1. Новикова М. Книжка про живий перекладацький процес // Всесвіт. 1971. № 2;
2. Корунець І., Дудченко М. Нове дослідження з проблем перекладу // Там само. 1973. № 4;
3. Ажнюк М. Мистецтво перекладу // Жовтень. 1973. № 5;
4. Рильський М. Про кандидатську дисертацію В. В. Коптілова // Рильський М. Мистецтво перекладу. К., 1975;
5. Зорівчак Р. П. Задля маєстату рідного слова: Перекладацька проблематика професора Віктора Коптілова // ЛУ. 2005, 21 лип.;
6. Її ж. На сторожі Рідного Слова: До 75-річчя проф. Віктора Вікторовича Коптілова // Нар. воля. 2005, 1 і 8 верес.;
7. Її ж. Класик українського перекладознавства: До 75-річчя проф. Віктора Вікторовича Коптілова // Studia Germanica et Romanica: Іноз. мови. Зарубіжна літ-ра. Методика викладання. Д., 2006. Т. 3, № 1(7); Кочур Г. З усіх часів і континентів // Кочур Г. Література та переклад. Дослідж. Рец. Літ. портрети. Інтерв'ю: У 2 т. Т. 1. К., 2008;
8. Зорівчак Р., Чередниченко О. Похилилася в смутку калина...: Пам'яті класика українського перекладознавства Віктора Коптілова // ЛУ. 2009, 9 квіт.;
9. Коломієць Л. Святування 80-ліття професора Віктора Коптілова в Київському національному університеті імені Тараса Шевченка // Всесвіт. 2011. № 1/2;
10. Стріха М. Віктор Коптілов – перекладач російських поетів «Срібного віку» // Там само.

Бібліографічний опис:

Коптілов Віктор Вікторович / Р. П. Зорівчак// Енциклопедія Сучасної України [Електронний ресурс] / Редкол.: І. М. Дзюба, А. І. Жуковський, М. Г. Железняк [та ін.] ; НАН України, НТШ. – К. : Інститут енциклопедичних досліджень НАН України, 2014. – Режим доступу: <https://esu.com.ua/article-3427>

2001-2025 © Ця енциклопедична стаття захищена авторським правом згідно з чинним законодавством України ([докладніше](#)).